

DE NIEUWSTE TINTEN GROEN

DE NIEUWSTE TINTEN GROEN

Vervolrapportage over de doorwerking van nieuw beleid uit
het Natuurbeleidsplan en de Derde Nota Waterhuishouding
in landinrichtingsprojecten.

utrecht, januari 1994

bibliotheek

De Staatssecretaris van Landbouw,
Natuurbeheer en Visserij
de heer drs. J.D. Gabor
Postbus 20401
2500 EK 's-GRAVENHAGE

sig : 73X042
bnr : 94-222
ex :
hb :
Inv : 1994070525

landbouw, natuurbeheer
en visserij

Uw brief van

Datum 01-02-1994

Uw kenmerk

Ons kenmerk L94-1072

Onderwerp Nota "De nieuwste tinten groen"

Doorkiestel. 030-858525

Bijlage(n) 1

Bijgaand doen wij u de nota 'De nieuwste tinten groen' toekomen. De nota schetst een beeld van de doorwerking van nieuw beleid (Natuurbeleidsplan, Derde Nota Waterhuishouding) in landinrichtingsprojecten.

In deze nota spelen drie groepen van landinrichtingsprojecten een rol. De groepsindeling is bepaald door het stadium van voorbereiding of uitvoering op 1 januari 1992. De drie groepen zijn:

- * 76 lopende projecten;
Van deze projecten is het concept-plan vastgesteld door de Centrale Landinrichtingscommissie vóór 1-1-92, ze zijn merendeels in uitvoering; de totale oppervlakte is ca. 500.000 ha;
- * 16 jongere projecten;
Van deze projecten is het voorontwerp gepubliceerd vóór 1-1-92, het concept-plan is na 1-1-92 door de Centrale Landinrichtingscommissie vastgesteld; de totale oppervlakte is ca. 55.000 ha;
- * 21 moderne projecten;
Van deze projecten was nog geen voorontwerp gepubliceerd op 1-1-92 en is wel een (concept)voorontwerp beschikbaar op 1-1-94; de totale oppervlakte is ca. 105.000 ha.

Deze nota is een vervolg op de nota 'Nieuw beleid in uitvoering' die wij in maart 1993 aan u aanboden. In die nota werd ingegaan op de doorwerking van nieuw beleid in de eerste groep projecten, de lopende landinrichtingsprojecten, waarvan het ontwerpplan vóór 1 januari 1992 door de Centrale Landinrichtingscommissie werd vastgesteld.

In de aanbiedingsbrief bij die nota berichtten wij u dat bij de landinrichtingsprojecten waarvan het ontwerpplan na 1 januari 1992 door de CLC is/wordt behandeld het nieuwe beleid het toetsingskader vormt voor goedkeuring van het ontwerp-plan. Over deze nieuwe generatie landinrichtingsplannen bericht de nota 'De nieuwste tinten groen'.

De in de nota 'De nieuwste tinten groen' gepresenteerde resultaten geven aan dat de Ecologische Hoofdstructuur in de recente landinrichtingsprojecten volledig is opgenomen. Tijdens de duur van de landinrichting zal 80 à 90 % van de reservaat-gebieden en natuurontwikkelingsprojecten ook worden aangekocht en zonodig worden ingericht.

Ook wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan het terugdringen van verdroging. Op circa 75% van het areaal verdroogde natuurgebieden zal na uitvoering van het landinrichtingsplan sprake zijn van een afname van verdroging.

Voor de problematiek van de verdroging in de weidevogelgebieden, verwijzen wij naar de nota "Nieuw beleid in uitvoering" en de daarin opgenomen aanbiedingsbrief.

De nota 'De nieuwste tinten groen' beperkt zich tot de verdroging van natuurgebieden en tot de realisatie nieuwe natuurgebieden uit het Natuurbeleidsplan. Dat betekent echter niet dat de andere onderdelen van het natuur- en landschapsbeleid (zoals beheersgebieden en weidevogelgebieden en natuurelementen in het cultuurlandschap) daarmee uit het oog worden verloren.

Wij bevelen u aan om in vervolg op de nota 'Nieuw beleid in uitvoering' ook de nota 'De nieuwste tinten groen' aan te bieden aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

CENTRALE LANDINRICHTINGSCOMMISSIE,

ir. J.F. de Leeuw, voorzitter,

drs. P. Slot, secretaris.

DE NIEUWSTE TINTEN GROEN

veranderingen in het landelijk gebied

Voor de meeste Nederlanders ziet het landelijk gebied, het platteland, er al jaren hetzelfde uit. Het is er groen door weiland, maïs of bos en er wonen boeren. Dat beeld geldt zeker voor de miljoenen landgenoten die in de steden wonen.

De mensen die er zich wat intensiever mee bezighouden, weten wel beter. Geleidelijk aan heeft het landelijk gebied steeds meer functies te vervullen gekregen. En er komt een nieuwe functieverandering aan, dit keer van grotere omvang dan tot nu toe het geval was. Dat is de verandering van landbouwgrond in natuurgebied.

Deze verandering is zeer ingrijpend voor de mensen die ermee te maken hebben. De eeuwen gegroeide eigendomsverhoudingen in een streek worden op zijn kop gezet. Grond waarop een familie vele generaties boerde, kan uit productie worden genomen. Het nieuwe beleid in het landelijk gebied vergt veel van de landbouw.

Toch vindt deze verandering in het algemeen in goed overleg plaats.

Over de omvorming van landbouw naar natuur en over de manier waarop die verloopt in landinrichtingsprojecten, gaat dit verhaal.

DE VERANDERENDE FUNCTIE VAN HET LANDELIJKE GEBIED

Het landelijk gebied is het domein van de landbouw. Sinds 1924 worden in het landelijk gebied werken uitgevoerd door het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Die werken veranderen geleidelijk van karakter door veranderingen in en buiten de landbouw. Productieverhoging en mechanisatie bepalen het beeld tot in de jaren vijftig. Na 1954 komen er plannen met meer beplanting en bebossing. Ook moet het landelijk gebied voor recreatief (mede)gebruik geschikt gemaakt worden.

Deze functieveranderingen beïnvloeden de ruilverkavelingsplannen, maar deze blijven toch in hoofdzaak gericht op de verbetering van de productieomstandigheden in de landbouw. De positie van de land- en tuinbouw is de laatste decennia echter gewijzigd, ook door veranderingen binnen de sector zelf. In landinrichtingsprojecten gebruikte de landbouw zo'n twintig jaar geleden ongeveer 90% van de oppervlakte in het landelijk gebied (cultuurgrond). De rest werd ingenomen door bos, bebouwing en infrastructuur. Maar wie de plannen van de regering en de ontwikkeling in de agrarische sector volgde, kon weten dat er een verandering aankwam. Dat gold zowel voor de functie landbouw zelf als voor andere functies in het landelijk gebied. Al in de Relatienota en de drie Groene Structuurschema's krijgt de functie landbouw een ander accent en krijgt een andere oude functie van het landelijk gebied een nieuw elan: de natuur.

Natuurlijk heeft de functie natuur in het landelijk gebied niet alleen belang voor flora en fauna. De leefbaarheid van de openbare ruimte neemt toe voor allen die het landelijk gebied gebruiken. Dat krijgt daardoor ook steeds meer een multifunctioneel karakter.

Ook het wettelijk instrumentarium is klaargemaakt voor de komende functieverbreding. In de Landinrichtingswet van 1985 krijgen andere functies een even belangrijke plaats als de landbouw.

Verdroging

Een belangrijk probleem in het landelijk gebied is de verdroging. Verdroging beperkt de ontwikkelingsmogelijkheden van de natuur. De regering legde zijn plannen voor het terugdringen van verdroging vast in de Derde Nota Waterhuishouding, het Nationaal Milieubeleidsplan-plus en het Natuurbeleidsplan. Volgens de regeringsvoorstellen zou het verdroogde gebied in 2000 niet groter mogen zijn dan in 1985. De Tweede Kamer vond dit niet genoeg en vroeg de regering ervoor te zorgen dat in het jaar 2000 het verdroogde gebied 25% kleiner zou zijn dan in 1985 (motie Lansink en van Rijn- Vellekoop). De regering heeft met deze extra beleidsinspanning ingestemd.

Natuur

Voor ieder van de functies in het landelijk gebied heeft de rijksoverheid de afgelopen jaren opnieuw zijn beleid geformuleerd. Voor de functie 'natuur' is dat beleid vastgelegd in het Natuurbeleidsplan dat in 1990 aan de Tweede Kamer werd aangeboden. De regering legt er het voornemen in vast om een Ecologische Hoofdstructuur (EHS) te maken. Onderdeel daarvan is om de oppervlakte natuurgebied met 150.000 ha uit te breiden. Op een totale oppervlakte cultuurgrond in heel Nederland van ca. 2.500.000 ha is dat 6%

die van functie moet veranderen. Of, anders gezegd: op het 'oude' land zal een gebied zo groot als de drie polders in de provincie Flevoland voor nieuwe natuurgebieden worden gereserveerd. De planning is om dat binnen 25 jaar voor elkaar te krijgen.

Op de kaart van de EHS in het Natuurbeleidsplan is met opzet een grotere oppervlakte voor de nieuwe natuurgebieden aangegeven. Het is de bedoeling dat de provinciale besturen binnen deze 'zoekplekken' de locatie voor de nieuwe natuurterreinen vinden en vastleggen in hun Provinciale Natuurbeleidsplannen. Deze actie heet het 'indikken van de EHS'. Het indikken zal gebeuren in een periode van vijf jaar, volgend op de regeringsbeslissing over het Natuurbeleidsplan. Dan is bekend waar de nieuwe natuurgebieden komen te liggen.

Het Natuurbeleidsplan omvat veel meer dan alleen de nieuwe natuurgebieden. Als voorbeelden kunnen het beleid voor weidevogelgebieden en het landschap genoemd worden. Over weidevogelgebieden is gerapporteerd in de nota 'Nieuw beleid in uitvoering'. Hier wordt volstaan met verwijzing naar die nota en de aanbiedingsbrief daarin.

Ook beheersgebieden en verbindingszones tussen bestaande en nieuwe natuurgebieden maken onderdeel uit van de ecologische hoofdstructuur. Omdat daar (vrijwel) geen grondverwerving voor nodig is, zijn ze gemakkelijker in de plannen in te passen dan de nieuwe reservaatgebieden en natuurontwikkelingsprojecten.

Wanneer in deze nota dus over 'de natuur' gesproken wordt, gaat het maar over een gedeelte van alles wat er in het Natuurbeleidsplan is vastgelegd. Dat het accent hier op verdroging en op nieuwe natuurgebieden ligt, betekent niet dat die andere zaken uit het oog verloren worden.

Er zijn twee soorten nieuwe natuurgebieden: reservaatgebieden en natuurontwikkelingsprojecten. Bij de reservaatgebieden ligt het accent op aankoop van de grond voor een natuurbeschermingsinstantie. De natuurontwikkelingsprojecten moeten niet alleen worden verworven, maar ook worden ingericht voor de functie natuur.

In deze nota spelen drie groepen van landinrichtingsprojecten een rol. De groepsindeling is bepaald door het stadium van voorbereiding of uitvoering op 1 januari 1992. De drie groepen zijn:

- * 76 lopende projecten;
plan vastgesteld door de CLC voor 1-1-92, merendeels in uitvoering, totale oppervlakte ca. 500.000 ha;
- * 16 jongere projecten;
voorontwerp gepubliceerd vóór 1-1-92, plan na 1-1-92 door CLC vastgesteld, totale oppervlakte ca. 55.000 ha;
- * 21 moderne projecten;
nog geen voorontwerp op 1-1-92, wel (concept)voorontwerp op 1-1-94, totale oppervlakte ca. 105.000 ha.

EEN MOEILIJKE START; NIEUW BELEID IN LANDINRICHTINGSPROJECTEN IN UITVOERING

Direct bij het verschijnen van de beleidsplannen komt de vraag op, hoe het nu verder moet in de 'lopende' landinrichtingsprojecten. Dat zijn de projecten waarvoor in overeenstemming met de streek door de provinciale besturen al plannen zijn vastgesteld. In veel van deze projecten zijn de werken al uitgevoerd of in uitvoering. Vaak zitten daar ook waterbeheersingswerken bij die tot peilverlaging (en dus mogelijk tot verdroging in de nieuwe natuurgebieden) leiden.

In eerste instantie gaat iedereen er vanuit dat in deze plannen niet meer zal worden ingebroken. Ze worden beschouwd als een onverbreekbaar contract tussen overheid en streek. Technisch en financieel kunnen veel werken ook niet meer worden teruggedraaid.

Omdat de provinciale indikking van de EHS ook nog maar net is begonnen, is bovendien niet bekend wat 'realiseren van het nieuwe beleid in lopende projecten' nu precies betekent.

Toch wordt er tijdens de discussies over het nieuwe beleid, zowel ambtelijk, bestuurlijk als in de Centrale Landinrichtingscommissie en de lokale landinrichtingscommissies, in 1990 en 1991 herhaaldelijk op aangedrongen om te kijken wat mogelijk is. En dat gebeurt ook. De CLC doet een beroep op de landinrichtingscommissies van de lopende projecten om het nieuwe beleid zoveel mogelijk in te voeren in de plannen in uitvoering.

De CLC besluit ook om plannen die nog niet in uitvoering zijn, aan het nieuwe beleid te toetsen.

Om het nieuwe verdrogingsbeleid te kunnen invoeren, wordt eerst uitgezocht hoe groot de verdroging is in lopende landinrichtingsprojecten en wat eraan gedaan zou kunnen worden (Tussenrapportage inzake de doorwerking van het nieuwe beleid in lopende landinrichtingsprojecten; thema: verdroging, 1991). De conclusie is dat in landinrichtingsplannen extra maatregelen kunnen worden opgenomen om de verdroging te verminderen of om extra verdroging te voorkomen. Ook kunnen plannen worden aangepast door voorgenomen werken niet uit te voeren.

Voor het nieuwe natuurbeleid wordt uitgezocht hoeveel natuurvriendelijke maatregelen al in de plannen zijn opgenomen en hoe dat kan worden uitgebreid. In het Meerjarenprogramma Natuur en Landschap 1992-1996 staat dat vooral het realiseren van ecologische verbindingszones (lijn-elementen) heel goed in te passen is in de landinrichtingsplannen. Over de invulling van de grotere oppervlakte-elementen (reservaatgebieden en natuurontwikkelingsprojecten) bestaat dan nog grote onzekerheid.

In de uitgebreide commissie-vergadering van de vaste commissie voor landbouw en natuurbeheer in december 1991 zegt de Staatssecretaris toe dat hij de kamer zal informeren welke mogelijkheden aanwezig zijn om ook in de 'lopende' projecten het nieuwe beleid in te voeren.

De Staatssecretaris heeft het verzoek doorgegeven aan de Centrale Landinrichtingscommissie, die vervolgens de Landinrichtingsdienst gevraagd heeft aan haar te rapporteren.

In 1992 zijn 76 lopende landinrichtingsprojecten in uitvoering met een totale oppervlakte van ca. 500.000 ha geïnventariseerd. Sommige projecten

zijn op dat moment nog nauwelijks in uitvoering, andere zijn al dicht bij de aktepassering van het plan van toedeling.

De inventarisatie heeft als onderwerpen de natuurvriendelijke maatregelen die bijdragen aan de realisering van het Natuurbeleidsplan en de terugging van de verdroging in landinrichtingsprojecten in uitvoering. In maart 1993 wordt als resultaat van dit onderzoek de nota Nieuw Beleid in Uitvoering aan de Staatssecretaris van LNV aangeboden.

Verdroging in projecten in uitvoering

In de projecten in uitvoering is bijna 45.000 ha (9% van de oppervlakte van 500.000 ha) verdrogingsgevoelig. Er is gekeken of de verdroging zou veranderen bij ongewijzigde uitvoering van de oorspronkelijke plannen. Daarbij blijkt dat zonder planaanpassingen op ruim 8300 ha (28 % van de verdroogde oppervlakte) de verdroging wordt teruggedrongen. Maar op andere plaatsen ontstaat een uitbreiding van het verdroogde gebied met bijna 6500 ha (22%).

Ontwikkeling van de verdroging in landinrichtingsprojecten in uitvoering (76 projecten, 500.000 ha)

	(ha)	(%)
<u>Huidige situatie:</u>		
Verdrogingsgevoelig gebied	44.896	
Niet verdroogd	15.609	

Verdroogd	29.287	100
<u>Oorspronkelijke plannen</u>		
toename verdroging	6.431	22
verdroging verandert niet	14.510	50
afname verdroging	8.346	28
	-----	-----
	29.287	100
<u>Aangepaste plannen</u>		
toename verdroging	3.563	12
verdroging verandert niet	13.118	45
afname verdroging	12.595	43
	-----	-----
	29.287	100

Integraal verhelpen of voorkomen van verdroging door het terugdraaien of niet uitvoeren van peilverlagingen, is in veel gevallen niet haalbaar. Door planaanpassingen wordt wel geprobeerd de negatieve effecten te verhelpen. Wat gedaan kan worden heeft dus meestal een lokaal karakter en is

bedoeld om negatieve effecten uit de omgeving tegen te gaan (gebiedsspecifieke, effectgerichte maatregelen). Op ruim 3500 ha verdrogingsgevoelige gronden in landinrichtingsprojecten in uitvoering blijkt niet te voorkomen dat de verdroging toeneemt. Ook is geen rekening gehouden met de problematiek van de weidevogels.

Als de maatregelen uit de planaanpassingen allemaal kunnen worden doorgevoerd, neemt de verdroging af op 43% van de verdroogde oppervlakte. Recente ervaringen duiden erop dat dit waarschijnlijk gaat lukken.

Natuur in projecten in uitvoering

Voor aanzienlijke oppervlakten uit het Natuurbeleidsplan is in 1992 nog geen begrenzing in een provinciale ecologische hoofdstructuur beschikbaar. Voor de wel begrensde gebieden blijkt volledige invulling tijdens de uitvoering van de landinrichting niet mogelijk. Deels zijn al werken uitgevoerd die technisch en/of financieel niet teruggedraaid kunnen worden. Deels maakt de grondmobiliteit in een gebied het onmogelijk om de gronden tijdens de uitvoering van het landinrichtingsproject te verwerven. In enkele gevallen zijn er andere hindernissen, zoals weinig bereidheid bij belanghebbenden of lokale instanties om van de vastgestelde plannen af te wijken.

Voor een deel van de oppervlakte-elementen (reservaatsgebieden en natuurontwikkelingsprojecten) moet de noodoplossing van het 'non-frustratiebeleid' worden toegepast. Dat wil zeggen dat verwerving/inrichting tijdens de duur van de landinrichting niet kan slagen, maar dat geen werken worden uitgevoerd die de toekomstige vorming van reservaat of de inrichting als natuurontwikkelingsproject belemmeren.

De conclusie uit het onderzoek luidt dat doorvoering van nieuw beleid zelfs in landinrichtingsprojecten in uitvoering tot op zekere hoogte mogelijk is, maar dat geen totaal succes verwacht kan worden.

Realisatie van de provinciale EHS in landinrichtingsprojecten in uitvoering

76 projecten, 500.000 ha

	provinciale EHS (ha)	te realiseren	non frustratie	niet te realis.
<hr/>				
<u>begrensd</u>				
reserv. geb.	14.909	13.510	952	447
natuurontw. project	784	668	84	32
<hr/>				
<u>niet begrensd</u>				in onderzoek
relatienotageb.	-	169	-	65
kerngebied	-	1.828	1.384	7.819
natuurontw. geb.	-	773	285	3.009

De inventarisatie in de lopende landinrichtingsprojecten geeft ook een beeld van de mate waarin landbouwgrond wordt omgezet in natuurgebied. Het gaat om iets minder dan 4% van de oppervlakte cultuurgrond. Deze landinrichtingsprojecten liggen daarmee onder het gemiddelde van 6% dat in het Natuurbeleidsplan wordt genoemd.

EEN POSITIEF VERVOLG; NIEUW BELEID IN JONGERE LANDINRICHTINGSPROJECTEN

In de brief aan de Staatssecretaris bij de nota Nieuw Beleid in Uitvoering, herhaalt de Centrale Landinrichtingscommissie dat plannen die op 1 januari 1992 nog niet waren vastgesteld, getoetst worden aan het nieuwe beleid. Met andere woorden: vanaf 1 januari 1992 wordt de ecologische hoofdstructuur volledig opgenomen in landinrichtingsplannen, waarvan het plan nog niet was vastgesteld op dat moment.

Dat is een boude uitspraak. Want ook al noemen we de projecten die na 1-1-92 nog door de CLC moeten worden goedgekeurd 'jonger', sommige ervan zijn op dat moment al meer dan 10 jaar in voorbereiding.

Voor 16 projecten, met een oppervlakte van ruim 50.000 ha, heeft de inspraak op het voorontwerp al voor 1 januari 1992 plaatsgevonden. Dat wil zeggen dat de plannen zo goed als klaar zijn en dat het overleg met particulieren, organisaties en instanties bijna is afgerond.

Bovendien heeft in veel gevallen de provinciale indikking van de EHS en de aanpassing van de provinciale waterhuishoudingsplannen nog niet plaatsgevonden. De CLC legt met haar toezegging dus een zware last op de provincies. En van de betrokkenen in de streek, de landinrichtingscommissies, de boeren en de lokale instanties, vraagt de CLC een zeer grote flexibiliteit.

In december 1993 is nagegaan hoe het afgelopen is met de doorvoering van nieuw beleid in de 16 bedoelde projecten. Zijn de landinrichtingscommissies erin geslaagd het nieuwe beleid in de plannen op te nemen?

Verdroging in jongere landinrichtingsprojecten

In de 16 projecten is 9 % van de oppervlakte verdrogingsgevoelig. Dat komt overeen met het percentage in de projecten in uitvoering. Ruim 60 % van de verdrogingsgevoelige grond is in de huidige situatie daadwerkelijk verdroogd.

Geconcludeerd kan worden dat landinrichting in de jongere projecten (vrijwel) geen nieuwe verdroging veroorzaakt in de natuurgebieden. Een toename van de verdroging in natuurgebieden blijft in de jongere projecten beperkt tot 2 % van de al verdroogde grond.

Uit de analyse blijkt verder met landinrichting een zeer sterke verbetering van de huidige situatie mogelijk te zijn. Op maar liefst 84 % van de nu verdroogde grond kunnen maatregelen worden genomen waardoor de verdroging afneemt.

Ontwikkeling van de verdroging in jongere landinrichtingsprojecten
(16 projecten, 55.000 ha, zie ook bijlage 2)

	(ha)	(%)
<u>Huidige situatie:</u>		
Verdrogingsgevoelig gebied	4.910	
Niet verdroogd	1.916	

Verdroogd	2.994	100
<u>Plansituatie:</u>		
toename verdroging	72	2
verdroging verandert niet	426	14
afname verdroging	2.516	84
	-----	-----
	2.994	100

Natuur in jongere landinrichtingsprojecten

Voor alle projecten is het om te beginnen gelukt om de provinciale EHS vast te stellen. Soms kon dat samen met gebieden in de rest van een provincie in een provinciaal beleidsplan natuur en landschap. Soms moesten hierop vooruitlopend beslissingen worden genomen, of vond vaststelling plaats in combinatie met de vaststelling van het landinrichtingsplan. In bijna alle gevallen moesten provincies hun prioriteiten aanpassen om de oppervlakte en de ligging van nieuwe natuurterreinen in landinrichtingsprojecten bij voorrang te bepalen.

Uit de analyse blijkt dat de reservaatgebieden en natuurontwikkelingsprojecten uit de provinciale EHS volledig zijn ingepast in de landinrichtingsplannen.

Realisatie van de provinciale EHS in jongere landinrichtingsprojecten
(16 projecten, 55.000 ha, zie ook bijlage 1)

	provinciale EHS (ha)	te realiseren	non frustratie	in onderzoek/ niet te realis.
<u>begrensd</u>				
reserv. geb.	1.675	1.669	-	6
natuurontw. project	910	899	-	11
<u>niet begrensd</u>				
	-	-	-	-

De 16 plannen waar het hier om gaat, vertonen een lichte verschuiving in karakter, als je ze vergelijkt met de eerder genoemde plannen in uitvoering.

De oppervlakte die aan de landbouw wordt onttrokken ten gunste van de natuur bedraagt ruim 5%. Wel neemt het aandeel van de natuurontwikkelingsprojecten toe, vergeleken met de reservaatgebieden. Er zijn dus meer inrichtingswerken nodig om de gebieden geschikt te maken voor de natuurfunctie.

Wat opvalt, is dat de grondverwerving voor 99% zal plaatsvinden tijdens de uitvoeringsduur van de projecten. Het non-frustratie-beleid is voor deze plannen niet nodig.

EEN SUCGES; NIEUW BELEID IN MODERNE LANDINRICHTINGSPROJECTEN

Bij de hierboven besproken plannen (in uitvoering en bijna in uitvoering) was sprake van een geforceerd en achteraf inbrengen van doelstellingen voor de natuur en tegen de verdroging na al (vrijwel) afgeronde planvorming.

In 1993 zijn 21 voorontwerpen van landinrichtingsplannen gepubliceerd. Het zijn plannen waarin vaak zware natuurbelangen meespelen. Over deze plannen bestonden nog geen definitieve afspraken, toen duidelijk werd dat natuur en verdroging een andere rol zouden gaan spelen bij landinrichting. Voor deze derde groep van landinrichtingsplannen is het nieuwe beleid uitgangspunt bij de planvorming.

De realisering van natuurdoelstellingen en het terugdringen van verdroging waren voor deze plannen in een tijdig stadium twee van de randvoorwaarden. Pas in deze plannen kunnen de mogelijkheden die landinrichting hiervoor biedt, volledig tot hun recht komen.

Ook voor deze plannen betekent dat een extra inspanning van de provincies om de waterhuishoudingsplannen aan te passen en om de ecologische hoofdstructuur (bij voorrang) vast te stellen. Maar ook een extra kans! Omdat het vertrouwen er is dat landinrichting goede mogelijkheden biedt om het provinciale natuur- en verdrogingsbeleid te realiseren, heeft men deze inspanning er voor over.

Dat vertrouwen blijkt uit de cijfers. De provinciale besturen hebben veel van hun kaarten op landinrichtingsplannen gezet, waar het het realiseren van de provinciale ecologische hoofdstructuur betreft.

De 21 moderne projecten omvatten ruim 106.000 ha, waarvan ruim 88.000 ha cultuurgrond.

In het Natuurbeleidsplan neemt de regering zich voor om 6% van de cultuurgrond in Nederland om te zetten in natuurgebied.

In de oudere landinrichtingsplannen was 1, resp 2% van de cultuurgrond aangewezen als beheersgebied; in deze moderne plannen is het 6%.

In de oudere landinrichtingsplannen was 4, resp 5% aangewezen als reservaatgebied of natuurontwikkelingsproject; in deze plannen is het 12% van de cultuurgrond.

Verdroging in moderne landinrichtingsprojecten

Nu de provincies hun natuurbeleid hebben uitgewerkt in provinciale natuurbeleidsplannen en provinciale waterhuishoudingsplannen, kunnen ook de mogelijkheden voor het terugdringen van de verdroging optimaal worden benut. Dat kan, omdat vanaf het begin van de planvorming wordt uitgegaan van de 'watersysteembenadering'. Een watersysteem is een samenhangend geheel van grond- en oppervlaktewater. Maar niet alleen dat; de levensgemeenschappen, de processen en de relaties met de omgeving horen ook bij het watersysteem.

Voor moderne landinrichtingsprojecten wordt een ecohydrologische systeem-beschrijving gemaakt. Daarin worden de relaties tussen gebieden duidelijk gemaakt. Maatregelen die daarna voor een specifiek natuurgebied worden voorgesteld, worden dus gebaseerd op de hydrologische relaties en de daarbij horende mogelijkheden voor de natuur.

Voorbeelden van zulke maatregelen zijn: het verhogen van het oppervlaktewaterpeil, het omleiden van gebiedsvreemd water of van water van slechte kwaliteit, het aanleggen van hydrologische bufferzones en stuwen.

Voorbeelden van maatregelen die meer indirect werken, zijn: het aanleggen van natuurvriendelijke oevers, onder andere om zo weinig mogelijk meststoffen in het oppervlaktewater te laten komen; het beschermen en op peil houden van inzijgingsgebieden, zodat de kweldruk in kwelgebieden blijft bestaan en de kwaliteit van het grondwater kan verbeteren.

Uit de analyse van de moderne landinrichtingsprojecten blijkt dat hier voor de natuurgebieden een moeilijker karwei ligt dan bij de lopende en de jongere landinrichtingsprojecten. Niet alleen is 13 % van de oppervlakte van de moderne projecten in de huidige situatie verdrogingsgevoelig (dat was 9% bij de andere projecten); ook de oppervlakte die daadwerkelijk verdroogd is, ligt veel hoger, namelijk op 79 %.

In deze 21 moderne landinrichtingsprojecten blijft de oppervlakte niet verdroogd gebied gelijk. Landinrichting veroorzaakt dus geen nieuwe verdroging.

Op 29 % van de gronden die nu verdroogd zijn, zal het plan geen verandering brengen in die verdroging. Oorzaken daarvan zijn over het algemeen negatieve externe factoren, zoals grondwateronttrekking.

Maar er vindt ook een afweging plaats tussen de kosten van maatregelen en het positieve natuureffect (de natuurwinst) op een bepaalde plaats, ook op de langere termijn. Tenslotte kunnen zulke drastische maatregelen nodig zijn dat de schade aan de landbouw te groot zou worden. Dan wordt afgezien van terugdringing van de verdroging.

De oppervlakte die in de huidige situatie is aangemerkt als 'verdroogd' verschuift in de plansituatie voor een belangrijk deel naar 'afname verdroging'. Op 70 % van de grond die nu verdroogd is, zijn dus specifieke maatregelen voorzien die een bijdrage zullen leveren aan het terugdringen van verdroging.

Op 1 % van de in de huidige situatie als 'verdroogd' aangemerkte oppervlakte zal in de plansituatie sprake zijn van 'toename verdroging'.

Ontwikkeling van de verdroging in moderne landinrichtingsprojecten
(21 projecten, 105.000 ha, zie ook bijlage 4)

	(ha)	(%)
<u>Huidige situatie:</u>		
Verdrogingsgevoelig gebied	13.859	
Niet verdroogd	2.902	

Verdroogd	10.957	100
<u>Plansituatie:</u>		
toename verdroging	67	1
verdroging verandert niet	3.190	29
afname verdroging	7.700	70
	-----	----
	10.957	100

Natuur in moderne landinrichtingsprojecten

Nadat de provincie zijn natuurbeleid geformuleerd had (soms precies, soms globaal) was het de taak van de landinrichtingscommissies om de echte invulling te geven. Bij de detaillering zijn de natuurplannen bezien in samenhang met de watersysteembenadering en de andere inrichtingsfactoren.

Inhoudelijk is het gelukt om plannen te maken, die aan hun doelstellingen voldoen. De provinciale ecologische hoofdstructuur is volledig in de landinrichtingsplannen opgenomen. Niet alleen de beheersgebieden en de verbindingzones, maar ook de reservaatgebieden en de natuurontwikkelingsprojecten.

Naar verwachting zal het overgrote deel van de nieuwe natuurgebieden nog tijdens de looptijd van de landinrichting kunnen worden gerealiseerd.

Ondanks de hoge claim op de grond zal volgens de plannen 80 à 90 % van de reservaatgebieden en natuurontwikkelingsprojecten tijdens de uitvoering van de landinrichtingsprojecten kunnen worden verworven.

De natuurontwikkelingsprojecten vormen een aanzienlijk deel van de nieuwe natuurgebieden. Voor deze gebieden is inrichting voor de nieuwe functie natuur nodig. Het relatieve aandeel van de natuurontwikkelingsprojecten ten opzichte van de reservaatgebieden is in de moderne plannen veel groter dan in de plannen in uitvoering (20% en 5%).

De natuurontwikkelingsprojecten in de groep moderne landinrichtingsprojecten kunnen tijdens de duur van de landinrichting naar verwachting helemaal worden verworven en ingericht. Een extra inzet bij de grondverwerving is hierbij cruciaal.

Realisatie van de provinciale EHS in moderne landinrichtingsprojecten
(21 projecten, 105.000 ha, zie ook bijlage 3)

	provinciale EHS (ha)	te realiseren	non frustratie	in onderzoek/ niet te realis.
<hr/>				
<u>begrensd</u>				
reserv.geb.	8.557	7.559	998	-
natuurontw. project	2.185	2.185	-	-
<hr/>				
<u>niet begrensd</u>	-	-	-	-

DE ACCEPTATIE VAN HET NIEUWE BELEID

Wanneer de gebieden waar de moderne plannen op van toepassing zijn, over enige tijd zijn ingericht, zal het percentage boerengrond/cultuurgrond in die gebieden gedaald zijn van 85% naar 73% van de totale oppervlakte. In plaats van peilverlaging, die vroeger bij veel ruilverkavelingen hoorde, zullen de nieuw in te richten gebieden eerder te maken krijgen met peilverhoging.

Landinrichting is daarmee duidelijk iets anders geworden dan het was. De nieuwe koers kenmerkt zich door een zwaarder accent op natuur en milieu en door een versterking van het multifunctionele karakter. In de nota 'Landinrichting in de jaren negentig' is deze koers inmiddels vastgelegd.

De moderne plannen betekenen een ingreep in de gegroeide situatie in een gebied en wijken soms erg af van de verwachtingen die men had, toen landinrichting werd aangevraagd. Toch lijken ze door de betrokkenen geaccepteerd te zullen worden. Deze verwachting is gebaseerd op de houding van de landinrichtingscommissies en op de reacties die tijdens de inspraakbijeenkomsten in 1993 over de plannen zijn gehoord.

De gekozen werkwijze van het op hoofdlijnen aangeven van beleid door het rijk met de Centrale Landinrichtingscommissie als aanjager, het uitwerken daarvan door de provincies in provinciale natuurbeleids- en waterhuishoudingsplannen en het detailleren door landinrichtingscommissies in overleg met de belanghebbenden in de streek en ondersteund door de Landinrichtingsdienst, is werkzaam gebleken.

Essentieel daarbij is de integrale aanpak die het instrument landinrichting mogelijk maakt. De ecologische infrastructuur wordt in de plannen opgenomen, de verdroging wordt teruggedrongen, maar met de inzet van landinrichting wordt ook aan de landbouw het perspectief geboden op een duurzaam voortbestaan.

Zonder dit perspectief zou geen draagvlak zijn verkregen voor de ingrij-

pende functiewijzigingen die in het ruimtelijk beleid zijn voorgenomen. Nu is dat wel zo, omdat landinrichting voordelig is voor alle functies (win-win-situatie).

TENSLOTTE

Het is een combinatie van factoren die ervoor zorgt dat het nieuwe beleid in het landelijk gebied een kans krijgt. Het formuleren van nieuw beleid, de wil van mensen om een uitdaging aan te pakken en de beschikbaarheid van een instrumentarium en middelen om alle betrokkenen perspectief te bieden, zijn allemaal belangrijk. Dat zijn nogal wat variabelen.

De moderne landinrichtingsplannen staan op dit moment nog aan de start van hun uitvoering. Er wordt een extra inzet gevraagd van het instrumentarium van landinrichting en grondverwerving. Er moet zorgvuldig op gelet worden dat het evenwicht tussen beleid, draagvlak, instrumentarium en middelen gehandhaafd blijft, om de komende jaren daadwerkelijk tot verwerving en inrichting over te kunnen gaan.

En daarna is het aan de natuur zelf om binnen de door mensenhanden gemaakte infrastructuur tot grotere bloei en meer tinten groen te komen.

DOORWERKING NIEUW NATUURBELEID IN LANDINRICHTINGSPROJECTEN
Concept-ontwerpen 1992 en 1993

Projectnaam	1	2	3	Prov. EHS		Landinrichtingsplan			
				res. 4	n.o.p. 5	res. 6	n.o.p. 7	res. 8	n.o.p. 9
EGVP	7700	6600	159	569	69	569	69	-	-
Krimpen	425	337	-	-	-	-	-	-	-
Stavenisse	2700	2290	9	3	13	3	13	-	-
Westerhorn	1200	1135	43	40	11	40	11	-	-
Amstelland	4000	2870	170	270	55	270	55	-	-
Groesbeek	2230	1925	9	33	13	33	13	-	-
Walcheren	14407	13275	185	102	214	102	122	-	92
IJzendijke	2810	2630	6	19	35	19	35	-	-
Twijzel-B.	2340	2030	40	179	270	179	270	-	-
Albert 't Hartweg	170	125	-	-	-	-	-	-	-
Raarhoek-V.	3010	2550	-	30	60	21	49	9	11
Lievelde	1137	1000	-	21	10	21	10	-	-
Halle-W.	2530	2325	-	-	15	-	15	-	-
Doniawerstal	4710	3720	201	248	13	248	13	-	-
Poortvliet	2775	2454	8	64	126	62	112	2	14
Axel	2440	2281	36	97	6	97	6	-	-
	-----	-----	---	-----	---	-----	---	---	---
	54584	47547	866	1675	910	1664	793	11	117
						99%	87%	1%	13%
				2585		2457		128	
						95%		5%	

1 Oppervlakte project	6 plan reserlaat korting/taakstelling/al in bezit
2 Oppervlakte cultuurgrond	7 plan n.o.p. korting/taakstelling/al in bezit
3 Oppervlakte beheersgebied	8 plan reserlaat overig*
4 Prov. EHS - reserlaatsgebied	9 plan n.o.p. overig*
5 Prov. EHS - natuurontw.project	

* naar verwachting zal 50% van deze oppervlakte gedurende de looptijd van de landinrichting worden verworven door vrijwillige aankoop ter plaatse

DOORWERKING NIEUW VERDROGINGSBELEID IN LANDINRICHTINGSPROJECTEN
 Concept-ontwerpen vastgesteld in 1992 en 1993

Projectnaam	1	Huidige sit.		Plansituatie			
		2 V	3 NV	4 TV	5 VVN	6 AV	7 NV
EGVP	1575	1285	290	20	20	1245	290
Krimpen	0	-	-	-	-	-	-
Stavenisse	60	15	45	0	0	15	45
Westerhorn	83	83	0	22	21	40	0
Amstelland	874	150	724	20	0	150	704
Groesbeek	103	63	40	0	0	63	40
Walcheren	625	425	200	0	275	150	200
IJzendijke	55	36	19	0	0	36	19
Twijzel-B.	512	450	62	0	0	450	62
Albert 't Hartw	0	-	-	-	-	-	-
Raarhoek-V.	110	85	25	0	15	70	25
Lievelde	50	50	0	0	10	40	0
Halle-W.	6	6	0	0	0	6	0
Doniawerstal	557	176	381	10	30	136	381
Poortvliet	180	110	70	0	0	110	70
Axel	120	60	60	0	55	5	60
	-----	-----	-----	---	---	-----	-----
	4910	2994	1916	72	426	2516	1896
		61%	39%	2%	14%	84%	-

1 oppervlakte verdrogingsgevoelig
 2 huidige situatie - verdroogd
 3 huidige situatie - niet verdroogd
 4 plansituatie - toename verdroging
 5 plansituatie - verdroging verandert niet
 6 plansituatie - afname verdroging
 7 plansituatie - niet verdroogd

N.B. de oppervlakten zijn zo goed mogelijke benaderingen

DOORWERKING NIEUW NATUURBELEID IN LANDINRICHTINGSPROJECTEN
 Voorontwerpen gepubliceerd in 1993

Projectnaam	1	2	3	Prov. EHS		Landinrichtingsplan			
				res. 4	n.o.p. 5	res. 6	n.o.p. 7	res. 8	n.o.p. 9
Abtswoude	2485	2027	287	168	-	154	-	14	-
Rouveen	6000	5680	909	670	319	670	319	-	-
Oud Vossemeer	2558	2192	21	21	41	21	41	-	-
Beemster N.	3640	3445	50	-	-	-	-	-	-
Beemster Z.	3380	3215	-	-	-	-	-	-	-
Duiven-W.	2200	1930	-	-	-	-	-	-	-
Noorderpark	5900	4000	338	725	142	450	142	275	-
Baarderadeel	10300	9220	134	288	15	288	15	-	-
Lage Maaskant	4375	4030	339	319	122	212	88	107	34
Aardenburg	6040	5635	62	411	91	411	91	-	-
De Hilver	8175	7080	305	458	355	458	355	-	-
Land v. Thorn	4800	4250	37	226	59	144	59	82	-
Bodegraven N.	2510	2395	-	436	85	300	85	136	-
Biervliet	3240	2985	31	22	-	22	-	-	-
Lutjegast-D.	2390	2070	345	492	-	492	-	-	-
Ouddorp W.	1210	880	140	75	125	75	125	-	-
Ooypolder	5340	3430	236	228	599	172	599	56	-
Centr. Plateau	5700	4900	325	306	83	113	73	193	10
Mergelland O.	7800	5650	954	1293	-	586	-	707	-
Roden Norg	13100	9380	384	2409	149	1891	149	518	-
IJsselmonde	5160	4210	-	10	-	10	-	-	-
TOTAAL	106303	88604	4897	8557	2185	6469	2141	2088	44
						76%	98%	24%	2%
				10732		8610		2132	
						80%		20%	

1 Oppervlakte project
 2 Oppervlakte cultuurgrond
 3 Oppervlakte beheersgebied
 4 Prov. EHS - reservaatgebied
 5 Prov. EHS - natuurontw.project

6 plan reservaat korting/taakstelling/al in bezit
 7 plan n.o.p. korting/taakstelling/al in bezit
 8 plan reservaat overig*
 9 plan n.o.p. overig*

* naar verwachting zal 50% van deze oppervlakte gedurende de looptijd van de landinrichting worden verworven door vrijwillige aankoop ter plaatse

DOORWERKING NIEUW VERDROGINGSBELEID IN LANDINRICHTINGSPROJECTEN
 Voorontwerpen gepubliceerd in 1993

Projectnaam	1	Huidige sit.		Plansituatie			
		2 V	3 NV	4 TV	5 VVN	6 AV	7 NV
Abtswoude	456	456	0	37	254	165	0
Rouveen	1820	750	1070	0	200	550	1070
Oud Vossemeer	80	65	15	0	0	65	15
Beemster N. + Z	50	0	50	0	0	0	50
Duiven-W.	0	-	-	-	-	-	-
Noorderpark	2340	1600	740	0	560	1040	740
Baarderadeel	439	285	154	0	0	285	154
Lage Maaskant	620	620	0	30	325	265	0
Aardenburg	410	320	90	0	0	320	90
De Hilver	1230	960	270	0	400	560	270
Land v. Thorn	124	76	48	0	43	33	48
Bodegraven N.	517	517	0	0	190	327	0
Biervliet	22	11	11	0	11	0	11
Lutjegast-D.	872	527	345	0	35	492	345
Ouddorp W.	357	350	7	0	152	198	7
Ooypolder	250	250	0	0	0	250	0
Centr. Plateau	155	140	15	0	70	70	15
Mergelland O.	200	170	30	0	80	90	30
Roden Norg	3850	3850	0	0	860	2990	0
IJsselmonde	67	10	57	0	10	0	57
TOTAAL	13859	10957	2902	67	3190	7700	2902
		79%	21%	1%	29%	70%	-

- 1 Oppervlakte verdrogingsgevoelig
 2 huidige situatie - verdroogd
 3 huidige situatie - niet verdroogd
 4 plansituatie - toename verdroging
 5 plansituatie - verdroging verandert niet
 6 plansituatie - afname verdroging
 7 plansituatie - niet verdroogd

N.B. de oppervlakten zijn zo goed mogelijke benaderingen

DEFINITIE VAN VERDROGING EN WERKWIJZE BIJ HET VERDROGINGSONDERZOEK

In de ontwerp-Evaluatie Nota Water (ENW) is aangegeven dat er in de praktijk verschillen bestaan in uitleg van de definitie van verdroging. Dit bemoeilijkt de aanpak van verdroging en maakt een eenduidige toetsing van de in het beleid geformuleerde doelstellingen tot op heden niet mogelijk. Om deze reden is in de ENW het begrip verdroging duidelijker omschreven: 'een gebied wordt als verdroogd aangemerkt als aan dat gebied een natuurfunctie is toegekend en de grondwaterstand in het gebied onvoldoende hoog is danwel de kwel onvoldoende sterk om bescherming van de karakteristieke grondwaterafhankelijke ecologische waarden waarop de functietoepassing is gebaseerd, in dat gebied te garanderen. Een gebied met een natuurfunctie wordt ook als verdroogd aangemerkt als ter compensatie van een te lage grondwaterstand, water met een voor die natuurfunctie onvoldoende kwaliteit moet worden aangevoerd'.

Tot het areaal verdroogde bodem worden gerekend de bestaande verdroogde gebieden met een natuurfunctie, alsmede natuurelementen in het cultuurlandschap zoals die zijn aangegeven in het NBP (Ecologische Hoofdstructuur), provinciale natuurbeleidsplannen en waterhuishoudingsplannen. Deze gebieden komen ook voor in streekplannen en bestemmingsplannen.

De definitie van verdroging in de ENW sluit nauw aan bij de benadering zoals die in landinrichting wordt gevolgd. Landinrichting richt zich bij het bestrijden van verdroging primair op de gebieden met een natuurfunctie. In veel gevallen behoren deze gebieden tot de Ecologische Hoofdstructuur. Tot de gebieden met een natuurfunctie behoren natuurterreinen, reservaat- en beheersgebieden in het kader van de Relatienota en natuurontwikkelingsprojecten. De gepresenteerde oppervlaktecijfers over het terugdringen van verdroging hebben betrekking op deze categorieën gebieden.

Landinrichtingsdienst

Rijkskantorengedouw
"Westraven"

Griffioenlaan 2

Postbus 20021

3502 LA Utrecht

Telefoon 030-858000

Fax 030-858999

